

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

537

Vragen van het lid **Taverne** (VVD) aan de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties over *een test met internetstemmen bij het referendum over de associatieovereenkomst tussen de EU en Oekraïne* (ingezonden 19 oktober 2015).

Antwoord van Minister **Plasterk** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) (ontvangen 11 november 2015).

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het proces-verbaal van de beoordeling van het definitieve verzoek tot het houden van een referendum over de associatieovereenkomst tussen de EU en Oekraïne?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Herinnert u zich de brief van 9 mei 2015, waarin u de Kamer heeft bericht over uw voornemen een test te houden met internetstemmen voor kiezers in het buitenland?²

Antwoord 2

Ja.

Vraag 3 t/m 7

Bent u van mening dat zoveel mogelijk Nederlanders in het buitenland gebruik moeten kunnen maken van hun stemrecht bij Tweede Kamerverkiezingen, verkiezingen voor het Europees parlement en referenda? Zo nee, waarom niet?

Bent u van mening dat het komende referendum over de associatieovereenkomst tussen de EU en Oekraïne een goede gelegenheid is voor een test met internetstemmen voor de Nederlanders in het buitenland die aan het referendum deelnemen? Zo nee, waarom niet?

Wat moet er gebeuren om een dergelijke test bij het komende referendum mogelijk te maken?

¹ <https://www.kiesraad.nl/sites/default/files/Getekend%20proces-verbaal%20Wrr%2052.pdf>

² Kamerstuk II 33 989, nr. 9.

Bent u bereid om bij het komende referendum een test met internetstemmen voor Nederlanders in het buitenland uit te voeren? Zo nee, waarom niet?
Bent u bereid om het tijdpad voor internetstemmen, geschetst in uw brief van 19 mei 2015, te versnellen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 3 t/m 7

Het kabinet wil het stemmen voor Nederlanders in het buitenland makkelijker maken. Daartoe zijn een aantal veranderingen in gang gezet en deels ook gerealiseerd, waaronder het per mail kunnen sturen van het stembiljet aan de kiezers in het buitenland en het aanpassen³ van de Kieswet om een permanente registratie mogelijk te maken van Nederlanders die vanuit het buitenland willen stemmen.

Omtrent het stemmen per internet voor de kiezers in het buitenland heeft het kabinet in 2014 geoordeeld⁴ dat daar nu de tijd niet rijp voor is. Er kleven te veel risico's kleven aan deze vorm van stemmen. Risico's die niet of in onvoldoende mate kunnen worden afgedekt. Daarnaast is het ook kostbaar, terwijl de financiële middelen erg schaars zijn. Echter de techniek blijft zich ontwikkelen. Het is daarom mogelijk dat in de toekomst het stemmen per internet voor deze groep kiezers wel betrouwbaar en kosteneffectief kan plaatsvinden. Daarom heb ik uw Kamer toegezegd een test te zullen organiseren om na te gaan hoe betrouwbaar stembdiensten zijn die (in andere landen) zijn of worden gebruikt voor verkiezingen van vertegenwoordigende organen. Ik heb u over de opzet van deze test geïnformeerd in mijn brieven van 17 september 2014 en 19 mei 2015.

De test richt zich primair op de beveiliging. Om de test uit te voeren zal een verkiezing worden gesimuleerd. Dat wil zeggen dat er gedurende een aantal dagen op fictieve lijsten en fictieve kandidaten een stem kan worden uitgebracht terwijl tegelijkertijd er beveiligingstesten, waaronder hackerstesten, worden uitgevoerd. Leveranciers van bestaande stembdiensten die aan de test deelnemen moeten dus bereid zijn om hun stembdienst aan beveiligingstesten te onderwerpen met het risico⁵ dat tijdens de test blijkt dat de beveiliging van de stembdienst niet adequaat is. Juist omdat in de test de beveiliging centraal staat is het beter om de test niet uit te voeren parallel aan een echte verkiezing, zoals het komende referendum. Dat zou tot allerlei misverstanden kunnen leiden omdat ten onrechte de indruk ontstaat, ook bij de Nederlanders die vanuit het buitenland stemmen, dat er voor de echte verkiezing per internet gestemd kan worden.

Ik heb u eerder een planning gezonden voor het organiseren en uitvoeren van de test. Aan deze planning wil ik vasthouden. Eind dit jaar hoop ik te weten of er leveranciers zijn die hun stembdienst aan een test willen onderwerpen zoals hier beschreven. Die leveranciers moeten dan onder andere bereid zijn om transparant te zijn over de beveiliging van hun stembdienst en er mee instemmen dat de uitkomsten van de test openbaar gemaakt worden. Ik zal u uiteraard hierover berichten. Zou blijken dat er leveranciers zijn die bereid zijn om aan de test deel te nemen, dan zal in de periode februari tot en met augustus van 2016 het plan van aanpak worden gemaakt voor de organisatie en uitvoering van de test. Dan zullen ook de nodige werkzaamheden aan de stembdienst(en) moeten worden verricht om die gereed te maken voor de test. U moet dan denken aan werkzaamheden om op lijsten en kandidaten te kunnen stemmen, om stembdescheiden te genereren om de teststemmen uit te kunnen brengen, om de hosting in te richten voor de stembdienst(en) etc. De test kan dan eind 2016 (dat wil zeggen in de periode september tot december) worden gehouden.

Vraag 8

Kunt u deze vragen beantwoorden vóór het Algemeen overleg Evaluatie verkiezingen dat is voorzien op 12 november a.s.?

Antwoord 8

Ja.

³ Het wetsvoorstel ligt thans voor advies bij de Raad van State.

⁴ Brief van 21 maart 2014.

⁵ Zie brief van 19 mei 2015.